

UDRŽITELNÁ SPOTŘEBA A VÝROBA

Udržitelný růst je jedním z hlavních cílů Evropské unie. Vzhledem k celosvětovému nedostatku přírodních zdrojů je hlavní výzvou, před níž stojí výrobci i spotřebitelé, „s méně zdroji dosáhnout více“. Aby se v době prudkých klimatických změn a rostoucí poptávce po energii EU této výzvě postavila, zavedla celou škálu politik a iniciativ, jejichž cílem je udržitelná spotřeba a výroba. Měly by zlepšit celkovou environmentální výkonnost výrobků v průběhu celého životního cyklu, podnítit poptávku po lepších výrobcích a výrobních technologiích a pomoci spotřebitelům činit informovaná rozhodnutí.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

Články 191 až 193 Smlouvy o fungování EU.

DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

A. Akční plán pro udržitelnou spotřebu a výrobu (SCP)

V červenci 2008 představila Komise soubor opatření a návrhů týkajících se SCP a udržitelné průmyslové politiky ([COM\(2008\) 0397](#)), jejichž cílem bylo zlepšit vliv výrobků na životní prostředí v průběhu celého jejich životního cyklu, zvýšit informovanost spotřebitelů a jejich poptávku po udržitelném zboží a udržitelných výrobních technologiích, podpořit inovace v průmyslu EU a zabývat se mezinárodními aspekty. Tyto návrhy vycházejí ze stávajících politik EU a zároveň je doplňují. Mezi tyto politiky patří integrovaná výrobní politika (IVP), kterou bylo do evropských politik poprvé oficiálně zavedeno zohledňování z pohledu životního cyklu (Life Cycle Thinking – LCT). Cílem LCT je identifikovat potenciální zlepšení zboží a služeb, v jejichž důsledku by došlo ke snížení dopadu na životní prostředí a ke snížení využívání zdrojů v průběhu všech fází životního cyklu výrobku či služby (suroviny / dodavatelský řetězec / používání výrobku / konec životního cyklu: účinky odstranění a možnosti opětovného použití či recyklace). Akční plán SCP vedl k iniciativám v těchto oblastech: rozšíření směrnice o ekodesignu, revize nařízení o ekoznačce, revize nařízení o systému řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (EMAS), právní předpisy v oblasti ekologických veřejných zakázek, Plán pro Evropu účinněji využívající zdroje a Akční plán pro ekologické inovace (viz níže).

Tyto nástroje jsou nedílnou součástí obnovené strategie EU pro udržitelný rozvoj, jejíž přezkum v roce 2009 posílil dlouhodobé odhodlání EU plnit cíle udržitelného rozvoje,

příčemž byl zároveň uznán význam posílení spolupráce s partnery mimo EU, např. prostřednictvím marrákešského procesu OSN.

B. Plán pro Evropu účinněji využívající zdroje

V návaznosti na stěžejní iniciativu strategie Evropa 2020 v oblasti účinného využívání zdrojů, která vyzývá k vypracování strategie za účelem definování střednědobých a dlouhodobých cílů v oblasti účinného využívání zdrojů a cest, jak těchto cílů dosáhnout, byl v roce 2011 zaveden Plán pro Evropu účinněji využívající zdroje. Jsou v něm navrženy způsoby, jak zvýšit produktivitu zdrojů a oddělit hospodářský růst od využívání zdrojů a od jeho dopadů na životní prostředí (2.5.6, Účinné využívání zdrojů a oběhové hospodářství).

C. Ekoznačky a energetické štítky

Ekoznačky poskytují klíčové informace, které spotřebiteli umožňují činit informovaná rozhodnutí. Evropská ekoznačka představuje dobrovolný režim, který byl vytvořen v roce 1992 s cílem podporovat podniky, aby uváděly na trh výrobky a služby, které splňují určitá ekologická kritéria. Stanovení a přezkum kritérií provádí Výbor Evropské unie pro ekoznačku, který je rovněž odpovědný za související požadavky týkající se hodnocení a ověřování. Tato kritéria jsou zveřejněna v Úředním věstníku Evropské unie. Výrobky a služby, jimž byla udělena ekoznačka, jsou označeny logem s motivem květiny, podle něhož je mohou spotřebitelé – včetně veřejných a soukromých odběratelů – snadno identifikovat. Touto značkou byly dosud oceněny čisticí prostředky, spotřebiče, papírové výrobky, oděvy, výrobky pro domácnost a zahradu, maziva a služby, jako je např. ubytování turistů. Kritéria pro udělení ekoznačky se nezakládají na jednom jediném faktoru, nýbrž na studiích, které analyzují dopad výrobku či služby na životní prostředí v průběhu jejich celého životního cyklu. Cílem revize nařízení o ekoznačce z roku 2008 (nařízení (ES) č. 66/2010) bylo podporovat využívání dobrovolného systému ekoznačky snížením nákladů a byrokratické zátěže, které jsou s uplatňováním příslušných pravidel spojeny.

Dne 30. června 2017 Komise předložila závěry svého hodnocení („kontroly účelnosti“) nařízení o ekoznačce. Došla v něm k závěru, že je nařízení důležité, v širokém měřítku soudržní a že zajišťuje přidanou hodnotu EU. Došla však rovněž k tomu, že toto nařízení je účinné částečně (neboť umožňuje posílenou environmentální účinnost v případě výrobků, které nesou toto označení, nicméně kritéria nemusí být dostačující a u některých výrobků je využívání označení stále nízké) a částečně efektivní (neboť náklady spojené s dodržováním mohou představovat v některých případech překážku pro účast). Směrnicí 92/75/EHS byl zaveden celoevropský systém uvádění spotřeby energie spotřebičů pro domácnost (bílé zboží) na štítcích, díky němuž si potenciální spotřebitelé mohou podle štítků a informačních prospektů přiložených k výrobku zjistit spotřebu energie všech dostupných modelů. Od svého zavedení v roce 1995 se energetický štítek EU stal široce uznávaným a respektovaným vodítkem pro výrobce a spotřebitele. V červnu 2010 byla revidována směrnice o energetických štítcích (2010/30/ES) s cílem rozšířit oblast její působnosti na širší škálu výrobků, včetně energetických spotřebičů a dalších výrobků spojených se spotřebou energie. Dne 15. července 2015 Komise navrhla návrat k jednotné stupnici od A do G. Nové požadavky na označování jednotlivých skupin výrobků byly zavedeny v rámci nařízení

(EU) 2017/1369 ze dne 4. července 2017, kterým se stanoví rámec pro označování energetickými štítky a zrušuje směrnice 2010/30/EU. Konkrétně pak od roku 2021 dochází u pěti skupin výrobků (chladničky, myčky, pračky, televizní přístroje a lampy) ke změně stupnice: výrobek označovaný energetickou třídou A+++ ponese po změně stupnice například označení třídy B, aniž by došlo ke změně jeho spotřeby energie. Třída A bude na začátku ponechána prázdná, aby se ponechal prostor pro modely s větší energetickou účinností. To spotřebitelům umožní, aby byli schopni jednoznačněji rozlišovat výrobky s největší energetickou účinností.

D. Ekodesign

Směrnice o ekodesignu zajišťuje technická vylepšení výrobků. Směrnice 2005/32/ES stanoví rámec pro určení požadavků na ekodesign energetických spotřebičů a mění směrnice 92/42/EHS, 96/57/ES a 2000/55/ES o požadavcích na energetickou účinnost výrobků, jako jsou ohříváče vody, počítače a televizní přijímače. Na základě postupu projednávání ve výborech bylo mezitím ke směrnici z roku 2005 přijato Komisí několik prováděcích opatření. Revize směrnice z roku 2005, která byla provedena v roce 2009 (směrnice 2009/125/ES), rozšířila její působnost i na jiné výrobky spojené se spotřebou energie, než jsou energetické spotřebiče; jedná se o výrobky, u nichž nedochází ke spotřebě energie při jejich používání, mají však nepřímý vliv na spotřebu energie, jako např. zařízení využívající vodu, okna či izolační materiály. V roce 2012 Komise zveřejnila přezkum směrnice 2009/125/ES, v němž dospěla k závěru, že není třeba bezprostřední revize směrnice o ekodesignu či rozšíření jejího rozsahu na výrobky, které nejsou spojeny se spotřebou energie.

E. Systém řízení podniků a auditu z hlediska ochrany životního prostředí (EMAS)

Systém EMAS je nástrojem, který podnikům a jiným organizacím umožňuje vyhodnocovat vliv jejich činnosti na životní prostředí, podávat o něm zprávy a omezovat jej. Tento systém mohou podniky využívat od roku 1995, původně byl však vyhrazen pouze pro podniky působící v průmyslových odvětvích. Od roku 2001 je však systém EMAS přístupný všem odvětvím hospodářství, včetně veřejných a soukromých služeb. V roce 2009 bylo nařízení o EMAS ((ES) č. 1221/2009) revidováno a pozměněno, a to s cílem dále motivovat organizace k registraci v systému EMAS. Tato revize nařízení EMAS zlepšila použitelnost a důvěryhodnost systému a posílila jeho viditelnost a dosah. V roce 2017 byly změněny přílohy I, II a III nařízení o EMAS s cílem zahrnout změny související s revizí normy ISO 14001:2015. Nařízení (EU) 2017/1505, kterým byly tyto přílohy změněny, vstoupilo v platnost dne 18. 9. 2017.

F. Zelené veřejné zakázky (Green public procurement – GPP)

Zelené veřejné zakázky (GPP) jsou dobrovolnou politikou, která podporuje veřejné orgány při nákupu výrobků, služeb a prací se sníženým dopadem na životní prostředí. Koncept GPP se v uplynulých letech dočkal značného uznání jako užitečný nástroj, jímž lze směřovat trh k ekologičtějším výrobkům a službám a snižovat environmentální dopad činností veřejných orgánů. Členské státy provádějí GPP prostřednictvím národních akčních plánů. Dvě směrnice týkající se veřejných zakázek přijaté v roce 2004 (směrnice 2004/18/ES a 2004/17/ES) byly první, které obsahovaly konkrétní odkazy na možnost začlenit do postupů pro zadání zakázky environmentální aspekty, např. zahrnutím environmentálních požadavků do technických specifikací, použitím

ekoznaček či uplatněním kritérií založených na environmentálních charakteristikách. Tři směrnice přijaté v únoru 2014 jako součást reformy zadávání veřejných zakázek v rámci aktu o jednotném trhu – směrnice 2014/24/EU (klasická směrnice), 2014/25/EU (směrnice o veřejných službách) and 2014/23/EU (směrnice o udělování koncesí) – zjednoduší příslušné postupy, neboť zlepší podmínky, za nichž mohou podniky inovovat, a podpoří širší využití zelených veřejných zakázek, a tím podpoří přesun k nízkouhlíkovému hospodářství účinně využívajícím zdroje.

V roce 2008 Komise zveřejnila sdělení nazvané Zadávání veřejných zakázek v zájmu lepšího životního prostředí ([COM\(2008\) 0400](#)), které stanovilo řadu opatření nutných v zájmu podpory členských států a jednotlivých zadavatelských orgánů při zavádění GPP. V důsledku toho byla jako součást dobrovolného přístupu ke GPP vypracována kritéria EU pro GPP. K dnešnímu dni bylo publikováno 21 souborů kritérií pro vybraná odvětví, jako je doprava, kancelářské vybavení IT, čisticí prostředky a služby, stavebnictví, tepelná izolace, výrobky a služby v oblasti zahradnictví.

G. Akční plán pro ekologické inovace (EcoAP)

EcoAP, který Komise zahájila v prosinci 2011, je nástupcem Akčního plánu pro environmentální technologie (Environmental Technologies Action Plan – ETAP) ([COM\(2004\) 0038](#)) a vychází ze zkušeností, které byly při provádění tohoto dřívějšího plánu získány. ETAP byl zaměřen na oživení rozvoje, využívání environmentálních technologií a zlepšení konkurenceschopnosti Evropy v této oblasti.

EcoAP je spojen zejména se stěžejní iniciativou strategie Evropa 2020 v oblasti inovací. Jeho cílem je rozšířit zaměření politik v oblasti inovace směrem k zeleným technologiím a ekologickým inovacím a zvýraznit úlohu politiky v oblasti životního prostředí jako faktoru hospodářského růstu. Zaměřuje se také na konkrétní překážky a příležitosti v oblasti ekologických inovací – zejména na ty, které nespadají pod obecnější politiky v oblasti inovací.

EcoAP je širokým politickým rámcem, který může být financován z různých zdrojů. V letech 2014–2020 bude hlavním zdrojem podpory program Horizont 2020. Mezi další zdroje patří evropské strukturální a investiční fondy, jako je Evropský fond pro regionální rozvoj, program LIFE pro činnost v oblasti životního prostředí a klimatu, program COSME a společná zemědělská politika. Významná část finančních prostředků, jež budou moci využít podniky činné v oblasti ekologických inovací, bude pocházet z nových finančních nástrojů vytvořených Komisí, které mají podnikům nabídnout kapitálové a dluhové nástroje.

V posledních letech se mnoho cílů plánu EcoAP spojilo v rámci koncepce oběhového hospodářství, tj. hospodářství, které se učí z přírody a neplýtvá žádnými zdroji. Ekoinovace jsou klíčem k realizaci mnoha aspektů oběhového hospodářství: Symbióza hospodářských odvětví a ekologie, koncepce „od kolébky ke kolébce“ a nové inovativní modely podnikání atd. (viz Fakta a čísla [2.5.6](#) o účinném využívání zdrojů a oběhovém hospodářství).

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Parlament při mnoha příležitostech vyjádřil podporu Akčnímu plánu pro udržitelnou spotřebu a výrobu a jeho součástí. Při revizi směrnice o ekodesignu v roce 2009

Parlament úspěšně posílil koncepci analýzy životního cyklu, a zejména pojem účinného využívání zdrojů a materiálu. Také se mu podařilo vložit do textu podrobná ustanovení o malých a středních podnicích a informování spotřebitelů. Rovněž významně podpořil rozšíření oblasti působnosti směrnice, aby se tak vztahovala i na výrobky spojené se spotřebou energie.

Parlament hraje také významnou úlohu při postupném začleňování ustanovení umožňujících „zelenější“ zakázky do směrnic o veřejných zakázkách. Při poslední revizi směrnic o veřejných zakázkách v roce 2014 Parlament mimo jiné podpořil to, aby bylo do postupů pro zadání zakázky zavedeno nové kritérium „hospodářsky nejvýhodnější nabídka“. Toto veřejným orgánům umožní klást větší důraz na kvalitu, environmentální aspekty, sociální aspekty a inovace, přičemž budou zároveň stále moci zohledňovat u předmětu zakázky cenu a náklady životního cyklu.

Dne 24. ledna 2006 podepsal Parlament prohlášení EMAS, v němž se zavázal, že zajistí, aby jeho aktivity byly v souladu se současnými osvědčenými postupy v oblasti řízení z hlediska životního prostředí. V roce 2007 získal certifikaci podle normy ISO 14001:2004 a byl registrován v systému EMAS. Parlament také používá systém zelených veřejných zakázek.

EcoAP Parlament přivítal ve svém usnesení ze dne 17. října 2013. Zdůraznil možné synergické účinky ekologických inovací v oblasti tvorby pracovních míst, ochrany životního prostředí a snižování hospodářské závislosti. Dále byl v usnesení zdůrazněn průřezový politický charakter ekologických inovací a potřeba promítat ekologické inovace do všech oblastí politiky. V této souvislosti Parlament přivítal možnosti financování ekologických inovací v rámci programů Horizont 2020, COSME a LIFE a v rámci společné zemědělské politiky a zdůraznil úlohu rodících se finančních nástrojů EU jako vektorů stěžejních iniciativ strategie Evropa 2020 v oblasti Unie inovací a Evropy účinně využívající zdroje.

Během jednání o víceletém finančním rámci 2014–2020 vyzýval Parlament k navýšení dlouhodobého rozpočtu EU pro toto období, a to s ohledem na ambiciózní cíle stanovené ve strategii Evropa 2020 pro udržitelný růst a pracovní místa. Při jednáních o konkrétních programech se Parlamentu podařilo dosáhnout toho, aby byly ekologické inovace zahrnuty mezi investiční priority způsobilé k financování z Evropského fondu pro regionální rozvoj.

Parlament rovněž dne 13. června 2017 přijal legislativní usnesení týkající se zjednodušení označování domácích spotřebičů uvádějícího spotřebu energií zavedením stupnice A až G, čímž spotřebitelům umožnil, aby si vybírali výrobky s nižší spotřebou energie a snížili své výdaje na energii.

Ve svém usnesení ze dne 4. července 2017 o delší životnosti výrobků: přínosy pro spotřebitele a společnosti, Parlament vyzval Komisi, aby zlepšila informace o trvanlivosti výrobků zavedením dobrovolné evropské značky, jež by zejména zahrnovala trvanlivost a ekodesign výrobku, možnosti jeho modernizace v souladu s technickým pokrokem a jeho opravitelnost

V červnu 2017 Parlament zveřejnil studii o GPP, která se zabývá stávajícím využitím a možnostmi v oblasti GPP v EU, a to s ohledem a v návaznosti na akční plán EU pro oběhové hospodářství vypracovaný Komisí. Tato studie určila environmentální

přínosy pro občany i pozitivní účinky na zaměstnanost a celkové hospodářství na evropské úrovni. To souvisí se skutečností, že v evropských zemích činí podíl veřejného sektoru na celkové zaměstnanosti více než 25 %. Každý rok více než 250 000 veřejných orgánů vynaloží v EU přibližně 14 % HDP na nákup služeb, prací a zboží. Prostřednictvím svých politik veřejných zakázek mohou veřejné orgány velkou měrou přispět k oběhovému hospodářství tím, že budou v těchto zakázkách upřednostňovat ekologičtější a energeticky účinnější výrobky, zlepšovat funkční využití a opětovné použití a podporovat recyklaci s vysokou hodnotou.

Georgios Amanatidis
05/2019

